

**Ali es-Seyyid Abdüllaîf, Mesâdirü't-terâcim
fi'l-asri'l-Memlûkî (648-923/1250-1517):
Rasdün bibliyûcrâfiyyün li'l-mahtût ve'l-matbû'
(Kahire: Dürretü'l-Gavvâs, 2021). 312 sf.
ISBN: 978-977-85855-5-1**

Tarih araştırmalarında pek çok dönem için o dönemin çağdaşı olan kaynak bulmak zorken 7. (13.) yüzyıldan 10. (16.) yüzyıla uzanan zaman diliminde Memlûk hakimiyetindeki Mısır ve Şam bölgesi için pek çok olay, kurum veya kişi hakkında çağdaş tarih ve biyografi eserine erişmek mümkündür. Olayları ve biyografileri yıllara göre tasnif eden kronik eserlerinde her yıl ve hatta bazen aylara ve günlere kadar uzanan zaman dilimleri için ayrıntılı kayıtlar tutulmuş, ulema ve toplumun önde gelen isimleri (a'yân) yüzyıl tabakaları başta olmak üzere çeşitli biyografik kaynaklarda bir araya getirilmiştir. Dahası aynı dönem, hatta aynı ay ve gün için kaynak olarak kullanılabilir bir den fazla çağdaş kronik günümüze kadar gelmiştir. Ayrıca bir âlimin veya toplumun önde gelen kim-selerinden birinin biyografisini karşılaştırmalı olarak okumaya imkân tanıyacak bir den fazla çağdaş biyografik derleme elimizdedir. Kaynakların böylesine çok ve çeşitli, kayıtların ve anlatıların ise tafsilatlı oluşu müelliflerin olaylar ve kişiler karşıındaki tutumlarını karşılaştırmayı da mümkün hale getirmektedir. Bu durum Memlûkler döneminde Mısır-Şam bölgesinin siyasi, askerî ve kültürel tarihini, bu bölgede yaşamış âlimleri ve telif edilmiş eserleri çalışanlar için büyük bir avantaj gibi görünse de araştırmacı bazen bu kadar fazla kaynak içerisinde yolunu nasıl bulabileceği konusunda zorluklar yaşayabilmektedir. Ali es-Seyyid Abdüllaîf'in *Mesâdirü't-terâcim fi'l-asri'l-Memlûkî* adlı kitabı, bahsi geçen ge-

Dr. Öğr. Üyesi. İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, İslam Tarihi Anabilim Dalı, enesmidilli@istanbul.edu.tr

ATIF: Midilli, Muhammet Enes. "Ali es-Seyyid Abdüllaîf, Mesâdirü't-terâcim fi'l-asri'l-Memlûkî (648-923/1250-1517): Rasdün bibliyûcrâfiyyün li'l-mahtût ve'l-matbû' (Kahire: Dürretü'l-Gavvâs, 2021). 312 p." *Tabkik İslami İlimler Araştırma ve Neşir Dergisi* 13 (Haziran/June 2024): 195-201.

Makale Türü / Article Type: **Kitap Değerlendirmesi / Book Review.** Geliş Tarihi / Date Received: **02.01.2024** Kabul Tarihi / Date Accepted: **09.06.2024**
DOI: **10.5281/zenodo.12526421** ORCID: **orcid.org. 0000-0003-0145-3987**

İntibal / Plagiarism: Bu makale, İntibal.net yazılımınca taranmıştır. İntibal tespit edilmemiştir / This article has been scanned by İntibal.net. No plagiarism detected.

niş tarih ve biyografi literatürü içerisinde araştırmacılara rehberlik edebilmek amacıyla kaleme alınmış bibliyografik bir çalışmadır.

Yazar girişte bu kitabı yazmadaki gayesinin, Memlükler döneminde yaşayanların biyografilerini (*terâcim*) ve bu dönemde vuku bulan hadiseleri inceleyen araştırmacılara başvurmaları gereken kaynakları göstermek olduğunu söylemiştir. Bunun yanında Memlükler döneminden kalan metinler üzerinde çalışan muhakkikler de tahkik ettikleri metnin müellifinin biyografisi veya metinde geçen isimlerin hal tercümeleri için başvurulabilecek kaynakları bu çalışmada bulabileceklerdir (s. 7). Çalışmanın mekânsal sınırlarını Memlükler'in hakimiyetinde olan Mısır, Bilâdüşşam, Anadolu'nun güneyi ve Hicaz bölgesi, zamansal sınırlarını ise 648-923 (1250-1517) yılları arası oluşturmaktadır.

Kitap iki bölümden müteşekkildir. “el-Mesâdir hasbe vefeyâtî'l-müellifîn” başlığını taşıyan ilk bölümde yazar, müellifleri vefat tarihlerine göre sıralamış, müelliflerin hayatı hakkında bilgi vermemiş, ancak isimlerinin yanına bir dipnot atarak hal tercümelerinin hangi kaynaklarda yer aldığına işaret etmiştir. Her bir müellifin telif ettiği tarih ve biyografi kaynaklarını onun ismi altında önemine göre sıralamış, burada eserlerin planı, hacmi, tasnif usulü ve kapsadığı tarih aralığı hakkında değerlendirmede bulunmuş, devamında matbuysa neşirleri, yazma halindeyse nüshaları hakkında bibliyografik bilgi vermiştir. Daha açık ifade etmek gerekirse kitabın bu ilk bölümünde, müellifler başlıklar halinde sıralanmış, her bir başlığın içerisinde o müellife ait eserler, bu eserlere dair tanıtıcı bilgiler ve bibliyografik kayıtlara yer verilmiştir. Bu bölümde toplam 209 müellifin 373 eseri tanıtılmıştır. Burada yazarın, bir eserin yalnızca bilinen ve meşhur neşrini vermekle iktifa etmeyip farklı zamanlarda yayınlanan muhtelif tahkik ve neşirlerini kaydetmeye çalışması önemlidir. Özellikle Arap dünyasındaki çeşitli üniversitelerde lisansüstü tez olarak veya muhtelif dergilerde makale olarak yayınlanmış tahkik çalışmalarına işaret etmesi önemli bir katkı olarak değerlendirilmelidir (s. 51, 132). Bununla birlikte çalışmada ele alınan eserlerin bütün neşirlerinin tespit edilmediğine de işaret etmek gerekir. Örneğin Kutbüddin el-Yûnî'nin (ö. 726/1326) *Zeylü Mir'âti'z-zemân* adlı eserinin 697-701 (1297-1302) yılları arasını ele alan kısmı Li Guo tarafından,¹ İsnevî'nin (ö. 772/1370) *Tabakâtü's-Şâfi'iyye*'sinin Kemal Yûsuf el-Hût tarafından,²

1 Li Guo, *Early Mamluk Syrian Historiography: Al-Yûnî's Dhayl Mir'ât al-zamân* (Leiden: Brill, 1998).

2 Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdürrahîm b. el-Hasen el-İsnevî, *Tabakâtü's-Şâfi'iyye*, thk. Kemâl Yûsuf el-Hût (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2002).

Midilli, “Ali es-Seyyid Abdüllatif, Mesâdirü't-terâcim fi'l-asri'l-Memlûkî (648-923/1250-1517): Rasdün bibliyûcrâfiyyün li'l-mahtût ve'l-matbû' (Kahire: Dürretü'l-Gavvâs, 2021). 312 p.”

İbn Dokmak'ın (ö. 809/1407) *Nazmü'l-cümân*'ının Samir Fattah Abbas tarafından³ ve Makrîzî'nin (ö. 845/1442) *ez-Zehebü'l-mesbûk fi zikri men hacce mine'l-bulefâ ve'l-mülûk* adlı eserinin Jo Van Steenbergen tarafından⁴ yapılan tahkikli neşirleri zikredilmemiştir.

Yazarın eserlerin sadece matbu neşirlerini sunmakla yetinmeyip yazma nüshaları da kaydetmiş olması çalışmayı önemli kılan bir diğer husustur. Burada toplam 57 yazma nüshanın künye bilgisine yer verilmiş ve müellif hattı nüshalara özellikle işaret edilmiştir. Bunlar arasında Millet Kütüphanesi Feyzullah Efendi (İstanbul), Topkapı Sarayı Kütüphanesi Revan Köşkü (İstanbul), Dâru'l-Kütübî'l-Mısriyye (Kahire), el-Mektebetü'l-Ezheriyye (Kahire), el-Mektebetü'l-Belediyye (İskenderiye), el-Hizânetü'l-Melikiyye (Rabat), Mektebetü'l-Esed (Dımaşk), British Library (Londra), Chester Beatty (Dublin), Universitätsbibliothek Leipzig, Staatsbibliothek zu Berlin, Bayerische Staatsbibliothek (Münih), Bodleian Kütüphanesi (Oxford), Cambridge Üniversitesi Kütüphanesi, Princeton Üniversitesi Kütüphanesi ve Bibliothèque nationale de France (Paris) gibi çeşitli kütüphane ve koleksiyonlarda bulunan yazma nüshalar bulunmaktadır. Buna rağmen dönemin literatürüyle ilgilenen araştırmacıların öngörebileceği üzere bahsi geçen kaynakların, dünyanın farklı bölgelerinde bu sayının çok daha üzerinde yazma nüshasının bulunabileceği hatırd tutulmalıdır.

“el-Mesâdir hasbe'l-mevzû'ât” başlığını taşıyan ikinci bölüm ise kendi içerisinde iki ana kısma ayrılmıştır. İlk kısımda (*el-Havâdis*) tarih eserlerine yer verilmiş, bunlar da kendi içerisinde kronik şeklinde telif edilen genel tarih eserleri ve belirli bir olay veya sultan hakkında yazılmış özel tarih eserleri olmak üzere ikiye ayrılmıştır (s. 195-209). Çalışmanın pratik yönü daha ziyade bu bölümde belirgin hale gelmektedir. Zira yazar burada tarih eserlerini yarım yüzyıllık periyotlara (hicrî olarak sırasıyla 648-700, 701-750, 751-800, 801-850, 851-900, 901-923) göre tasnif etmiş, örneğin hicrî 701-750 yıllarında gerçekleşen olaylar veya vefat eden şahıslar hakkında başvurulabilecek kaynaklar bir arada verilmiştir. Bu listede yer alan bir

3 Samir Fattah Abbas, *İbn Dokmak'ın Hayatı ve 'Nazmü'l-Cümân fi Tabakâti Ashâbi İmâminâ en-Nu'mân' İsmi Eserinin Tabkik ve Tablîli* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016).

4 Jo Van Steenberg, *Caliphate and Kingship in a Fifteenth-Century Literary History of Muslim Leadership and Pilgrimage: al-Dabab al-masbûk fi dîkr man hağğa min al-hulafâ' wa-l-mulûk* (Leiden: Brill, 2016).

eser ve neşirleri hakkında bilgi edinmek isteyen araştırmacı, bunun için kitabın birinci bölümüne başvurmalıdır. Birinci bölümde müellifler vefat tarihlerine göre sıralandığı için ikinci bölümde eserlerin müelliflerinin vefat tarihleri tekrara düşmek pahasına her defasında tekrar zikredilmiş, böylece araştırmacının, bu vefat tarihi üzerinden aradığı müellifi ve dolayısıyla aradığı eser hakkındaki tanıtıcı bilgileri bulabilmesi hedeflenmiştir.

Eserleri yarım yüzyıllık listeler halinde sunma planı, biyografi kaynaklarını (*et-Terâcim*) ele alan ikinci başlıkta da aynı şekilde uygulanmıştır. Burada biyografi kaynakları genel terâcim eserleri ve özel terâcim eserleri olmak üzere iki kısma ayrılmıştır (s. 209-239). İlk kısımda belirli bir yüzyılda vefat edenlerin biyografilerini derleyen yüzyıl tabakaları ve Safedî'nin (ö. 764/1363) *A'yânü'l-asr* veya İbn Hallikân'ın (ö. 681/1282) *Vefeyâtü'l-a'yân*'ı gibi genel tabakat eserleri (*et-terâcimü'l-âmm*) listelenmiştir. İkinci kısımda ise belirli bir mezhebin mensuplarının veya sultanlar, kadılar, sûfîler, valiler, muhaddisler, müfessirler, kıraat âlimleri, nahivciler, tabipler ve şairler gibi belirli bir zümreye mensup kimselerin biyografilerine yer veren tabakat eserlerine (*et-terâcimü'l-hâssa*) yer verilmiştir. Özel terâcim eserleri içerisinde belirli bir şehirde yaşayanlar hakkında telif edilmiş olan Süyûtî'nin (ö. 911/1505) Kahire hakkındaki *Hüsni'l-mubâdara'sı*, Uleymî'nin (ö. 928/1522) Kudüs hakkındaki *el-Ünsü'l-celîl*'i, Üdfüvî'nin (ö. 748/1347) Sa'îd bölgesi hakkındaki *et-Tâli'us-Sa'îd*'i, Sıbt İbnü'l-Acemî'nin (ö. 884/1480) Halep hakkındaki *Künûzü'z-zehb*'i ve Takıyyüddin el-Fâsî'nin (ö. 832/1429) Mekke hakkındaki *el-Ikdüs-semîn*'i gibi eserler ise ayrı bir başlık altında sunulmuştur (s. 235-236). Yazar, özel terâcim kaynakları arasında son olarak bir âlimin hocalarını, hocalarından tahsil ettiği rivayetleri ve metinleri sistemli bir şekilde derleyen mu'cem/meşyeha türündeki eserlere yer vermiştir (s. 237-239).

Zehebî'nin (ö. 748/1348) *Târîbu'l-İslâm*'ı, İbn Kesîr'in (ö. 774/1373) *el-Bidâye ve'n-nihâye'si*, İbn Tağrıberdî'nin (ö. 874/1470) *en-Nücümü'z-zâhire'si* ve Aynî'nin (ö. 855/1451) *Ikdü'l-cümân*'ı gibi tarih ve terâcim kısımlarından müteşekkil eserler, hem kronik şeklinde olaylardan hem de her yılın sonunda o yıl vefat edenlerin biyografilerinden bahsettikleri için yazar bu kaynaklara hem tarih eserleri hem de terâcim eserleriyle ilgili kısımlarda yer vermiştir. Bu tercih, bahsi geçen eserlerin kendilerini, tarih veya biyografi gibi belirli bir telif türü içerisinde sınırlı tutmamış olmalarından kaynaklanmaktadır ve bu sebeple onların hem tarih hem de biyografi kaynakları altında tekrara düşmek pahasına yeniden zikredilmiş olmaları anlamlı ve faydalıdır.

Midilli, “Ali es-Seyyid Abdüllatif, Mesâdirü't-terâcim fi'l-asri'l-Memlûkî (648-923/1250-1517): Rasdün bibliyûcrâfiyyün li'l-mahtût ve'l-matbû' (Kahire: Dürretü'l-Gavvâs, 2021). 312 p.”

Çalışmanın planıyla ilgili sunulan tasvir 9. (15.) yüzyıl tarihçilerinden İbn Tağrıberdî'nin (ö. 874/1470) eserleri üzerinden daha somut bir şekilde izlenebilir. Doğrudan İbn Tağrıberdî'nin tarih ve biyografi eserlerini görebilmek için müelliflerin isimlerinin vefat tarihlerine göre sıralandığı birinci bölümden İbn Tağrıberdî başlığının bulunması gerekmektedir. Okuyucu vefat tarihini bilmiyorsa çalışmanın sonundaki müellifler dizinine başvurarak buradan da İbn Tağrıberdî'nin isminin hangi sayfada yer aldığına ulaşabilmektedir. Burada İbn Tağrıberdî'nin *el-Menbelü's-sâfi ve'l-müstevfi ba'de'l-Vâfi, en-Nücümü'z-zâbire fi milûki Mısır ve'l-Kâbire* ve diğer eserleri hakkında tanıtıcı bilgiler bulacaktır (s. 115-118). Şayet direk çalışmanın ikinci bölümüne başvurduysa, örneğin hicrî 801-850 yılları arasında gerçekleşen bir olay için başvuracağı kaynakları arıyorsa burada İbn Tağrıberdî'nin *en-Nücümü'z-zâbire'sini* görecektir (s. 204). Aynı tarih aralığında vefat eden bir kimsenin biyografisi için başvurabileceği kaynakları araştırdığında bu defa burada, İbn Tağrıberdî'nin tabakat eseri *el-Menbelü's-sâfi*'yi bulacaktır (s. 219). Bu iki eser ve neşirleri hakkında bilgi almak istediğinde ise çalışmanın birinci bölümünde yer alan İbn Tağrıberdî başlığına gidecektir. Bu noktada metnin sonunda yer alan eserler ve müellifler dizininin de çalışma üzerinde tarama yapmayı oldukça pratik hale getirdiğine işaret etmek gerekir.

Neticede Memlûkler döneminde telif edilen tarih kaynaklarının planını, telif üslubunu ve kaynaklık değerini toplu bir şekilde inceleyen önemli kitaplar⁵ ve tek tek eserler üzerine kaleme alınmış önemli monografiler⁶ bulunsa da Abdüllatif'in çalışması, belirli bir tarihte gerçekleşmiş bir olay veya vefat etmiş bir ismin biyografisi için hangi kaynaklara başvurulması gerektiği sorusuna cevap getiren şimdye kadar denenmemiş, pratik ve önemli bir girişim olarak değerlendirilmelidir. Bununla birlikte bu tür bir bibliyografya çalışmasının güncellenebilir ve filtrelenebilir çev-

5 Bazı örnekler için bk. Donald P. Little, *An Introduction to Mamluk Historiography: An Analysis of Arabic Annalistic and Biographical Sources for the Reign of al-Malik an-Nâsir Muḥammad Ibn Qalâ'ün* (Wiesbaden: Franz Steiner, 1970); Sami G. Massoud, *The Chronicles and Annalistic Sources of the Early Mamluk Circassian Period* (Leiden: Brill, 2007); Fatih Yahya Ayaz, *Memlûkler'de Tarih ve Tarihçiler* (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2020).

6 Yakın zamanda yayınlanan monografilerden bazı örnekler için bk. Frédéric Bauden, “Al-Maqrîzî and His al-Târiḥ al-Kabir al-Muqaffâ li-Misr”, *Studies in Islamic Historiography: Essays in Honour of Professor Donald P. Little*, ed. Sami G. Massoud (Leiden: Brill, 2019), 66-124; Fozia Bora, *Writing History in the Medieval Islamic World: The Value of Chronicles as Archives* (London: I.B. Tauris, 2019); Nasser Rabbat, *Writing Egypt: Al-Maqrîzî and his Historical Project* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2022).

rimiçi bir veritabanına taşınması çok daha pratik ve faydalı sonuçlar verebilir.⁷ Zira Memlükler dönemiyle ilgili tarih ve biyografi kaynaklarının halen dikkate değer bir kısmı yazma halindedir ve her geçen gün yeni neşirler yapılmaya devam etmektedir. Yeni tespit edilen yazma nüshaların ve eksik bırakılan veya yeni basılan neşirlerin eklenebilmesi için bibliyografyanın güncellenebilir olması gerekmektedir. Örneğin bizzat yazarın tahkikli neşri olan Şemseddin İbn Tolun'un (ö. 953/1546) Hanefî tabakatı *el-Gurefü'l-aliyye*, bu çalışma yayınlandıktan iki yıl sonra 2023 yılında basılarak dolaşıma girmiştir.⁸ Ayrıca filtrelenebilir bir veritabanında sadece yüzyıllık veya yarım yüzyıllık zaman dilimleri için değil doğrudan belirli bir yılın olayları ve vefeyâtı için hangi kaynaklara başvurulması gerektiği de sayfalar arasında kaybolmadan doğrudan görülebilir. Ayrıca kaynaklar telif türleri (tarih, tabakat, hıtat vb.) ve konularına (Hanefî tabakatı, kurrâ tabakatı, tabip tabakatı, şehir tarihleri vb.) göre de filtrelenebilir. Belirli bir müellif veya eser hakkında bilgi edinmek istenildiğinde ise ilişkili bağlantılar sayesinde doğrudan o müellife veya esere ayrılmış sayfaya ulaşılabilir. Ancak böylesi dijital bir veritabanı oluşturulana kadar Abdüllatîf'in çalışması, Memlûk tarihi araştırmacıları ve tahkikle ilgilenen uzmanlar için önemli ve pratik bir bibliyografik başvuru kaynağı olmaya adaydır.

Kaynakça

Abbas, Samir Fattah. *İbn Dokmak'ın Hayatı ve 'Nazmü'l-Cümân fi Tabakâti Ashâbi İmâmînâ en-Nu'mân' İsmli Eserinin Tabkik ve Tablîli*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens-

- 7 Chicago Üniversitesi'nde faaliyet gösteren School of Mamluk Studies, Memlükler döneminde telif edilen matbu kaynakları ve döneme dair modern araştırmaları toplu şekilde görmeye, bu veri üzerinde yazar ve eser ismine göre tarama yapmaya imkân tanıyan güncellenebilir ve çevrimiçi bir katalog hazırlamıştır ("Mamluk Bibliography Online" [Erişim 11 Aralık 2023]). Bu katalog içerisinde yer alan "Mamluk Primary Bibliography" kategorisi modern araştırmaları dışarıda bırakarak sadece kaynaklar üzerinde arama yapmaya imkân tanımaktadır. Kaynaklar içerisinde de yalnızca tarih eserleri veya biyografik sözlükler, yani tabakat ve teracim eserleri filtrelenebilmekte ve bunların neşirlerine dair bibliyografik bilgilere ulaşılabilir. Ancak bu katalog üzerinde tarih ve biyografi kaynakları, kapsadıkları zaman aralıklarına göre filtrelenememektedir. Abdüllatîf'in çalışması gerek kaynakları yarım yüzyıllık dönemlere göre tasnif etmesi gerek tarih ve tabakat eserlerinin planı ve telif üslubu hakkında bilgi vermesi gerekse yazma nüshalara işaret etmesi bakımından bu katalogdan ayrılmaktadır.
- 8 Ebül-Fazl Şemseddin Muhammed b. Ali b. Ahmed ed-Dımaşkî es-Sâlihî İbn Tolun, *el-Gurefü'l-aliyye fi terâcimi müetabiri'l-Hanefiyye*, thk. Ali es-Seyyid Abdüllatîf (İstanbul: Merkezü'l-Buhûsi'l-İslâmiyye (İSAM), 2023).

Midilli, “Ali es-Seyyid Abdüllatif, Mesâdirü't-terâcim fi'l-asri'l-Memlûkî (648-923/1250-1517): Rasdün bibliyûcrâfiyyün li'l-mahtût ve'l-matbû' (Kahire: Dürretü'l-Gavvâs, 2021). 312 p.”

titüsü, Doktora Tezi, 2016.

Ayaz, Fatih Yahya. *Memlükler'de Tarih ve Tarihçiler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2020.

Bauden, Frédéric. “Al-Maqrizî and His al-Târih al-Kabîr al-Muqaffâ li-Mîsîr”. *Studies in Islamic Historiography: Essays in Honour of Professor Donald P. Little*. ed. Sami G. Massoud. 66-124. Leiden: Brill, 2019.

Bora, Fozia. *Writing History in the Medieval Islamic World: The Value of Chronicles as Archives*. London: I.B. Tauris, 2019.

Guo, Li. *Early Mamluk Syrian Historiography: Al-Yünîni's Dhayl Mir'ât al-zamân*. 2 Cilt. Leiden: Brill, 1998.

İbn Tolun, Ebü'l-Fazl Şemseddin Muhammed b. Ali b. Ahmed ed-Dımaşkı es-Sâlihî. *el-Gurefü'l-aliyye fi terâcimi müetabbiri'l-Haneftiyye*. thk. Ali es-Seyyid Abdüllatif. 3 Cilt. İstanbul: Merkezü'l-Buhûsi'l-İslâmiyye (İSAM), 2023.

İsnevî, Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdürrahîm b. el-Hasen. *Tabakâtü's-Şâfi'iyye*. thk. Kemâl Yûsuf el-Hût. 2 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2002.

Little, Donald P. *An Introduction to Mamluk Historiography: An Analysis of Arabic Annalistic and Biographical Sources for the Reign of al-Malik an-Nâsir Muhammad Ibn Qalâ'un*. Wiesbaden: Franz Steiner, 1970.

Massoud, Sami G. *The Chronicles and Annalistic Sources of the Early Mamluk Circassian Period*. Leiden: Brill, 2007.

Rabbat, Nasser. *Writing Egypt: Al-Maqrizi and his Historical Project*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2022.

Van Steenberg, Jo. *Caliphate and Kingship in a Fifteenth-Century Literary History of Muslim Leadership and Pilgrimage: al-Dahab al-masbûk fi dîkr man hağğa min al-hulafâ' wa-l-mulûk*. Leiden: Brill, 2016.

“Mamluk Bibliography Online”. Erişim 11 Aralık 2023. <https://mamluk.lib.uchicago.edu/index.html>

